

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

**Młodzianowski, Tomasz
Moguntiae Et Dantisci, 1682**

Quæstio III. De justitia vindicativa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

2. RATIO vindicativa duos actus principales habet, punire reum, & non punire innocentem. Ergo, & distributiva habebit duos actus principales, distributionem bonorum, & non gravationem oneribus.

RESPONDETUR. Punitio nocentis, immediate respondet non punitio innocentis: quia punitio primo intendit vindicativa, quâ talis; distributio autem honorum, & distributio onerum, non sunt, tanquam opposita, in primo intento. Primum enim intentum distributivæ, est distributio, cui contraria non est alia distributio, sed non distributio. Consequenter, cum contrariorum eadem sit disciplina, punitio & non punitio; distributio item & non distributio, ad eundem habitum revocantur, non autem distributio onerum: quia hæc non videtur esse quid contrarium primo intento, nempe distributioni: consequenter majore titulo non punitio innocentis spectabit ad vindicativam.

3. RATIO ejusdem est. Quia virtutes morales in objecto suo attendunt ad medium. Ergo, & distributiva in distribuendis oneribus communibus, intendere debet honestatem, quæ est in medio.

RESPONDETUR. Ipsum subjectum illationis probari debuisse: nempe quod distributio onerum, spectaret ad distributivam, quæ etiam sine distributione onerum, staret in medio, scilicet, non dando plus vel minus, quam mereatur aliquis comparatè ad alios. Hinc

RATIO illati fit. Tum quia. S. Thomas hic q. 61. a. 3. in corpore ait. *Est etiam quedam, inquit, distributio laboriosorum operum.* Ly autem quedam non ideo ponitur, quasi ad aliam virtutem id spectet, sed est particula divisiva, significans, quod, quidem distributivæ actus, sit distributio onerum, quod vel exinde colligitur: quia illic universaliter discurrit de materia hujus virtutis, in divisionibus autem universalibus Ly quidam vel quedam est particula divisiva. Unde etiam ibidem sub Ly quedam ponit S. Thomas *recompensationem collativam bonorum*, quæ indubie spectat ad distributivam. Tum quia; attendendo virtus aliqua ad principale, attendit etiam ad ea, quæ revocantur ad principale; jam autem est quoddam bonum, ratioq; participandi communia non participare plus de oneribus civitatis. Tum quia. Hoc, quod non est gravari plus oneribus communitatis, spectat ad aliquam virtutem: potest enim honesta actione, adeoque virtuosa fieri: Ergo, vel revocari debet ad aliquam virtutem; vel constituere specialem virtutem. Ergo, cum illam non constituat: vel hoc ipso quia revocari potest ad distributivam revocabitur. Quod autem revocari possit ad distributivam. Ratio est, quia distributiva attendit ad habitudinem communitatis erga partes. Ergo, cum hæc habitudo sit etiam circa onera, attendet ad hoc

distributiva. Licet secundum aliquam formalitatem, id revocari possit, etiam ad commutativam, in quantum privatus jus habet, ne gravetur præ aliis.

QUÆSTIO III.

De iustitia vindicativa.

PRÆMITTETUR imprimis doctrina S. Thomæ de vindicatione, & alia huc concernentia; postea accedetur ad ea, quæ scholasticè discuti solent.

DIFFICULTAS I.

Præmittuntur Quedam.

PRÆMITTO I. *Vindictam esse licitam, cujus Rationem dat S. Thomas hic. q. 108. a. 1. Vindicta fit per aliquod penale malum, inflictum peccanti: est ergo in vindicatione considerandus vindicantis animus: si enim intentio feratur principaliter in malum illius, de quo vindictam sumit, & ibi quiescat, est omnino illicitum, quia delectari malo alterius spectat ad odium, quod charitati repugnat, quæ omnes homines debemus diligere. Nec aliquis excusatur si malum intendat illius, qui sibi injustè intulit malum: sicut non excusatur aliquis per hoc, quia odit se odientem &c. Si verò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod pervenitur per penam peccantis, vel saltem ad cohibitionem ejus & quietem aliorum, & ad iustitia conservationem & Dei honorem, potest esse vindicta licita, aliis debitis circumstantiis servatis.*

Circa hanc Rationem S. Thomæ inquiri posset, quare aliquis virtuosè non possit delinquenti optare malum, quia malum est? diciq; posset, quod non pertineat ad odium illicitum, eò quod non omne odium charitati repugnet, repugnantia prohibitionis, licet repugnet repugnantia prædicatorum oppositorum ad invicem. Quod autem non omne odium repugnet charitati seu gratiæ, repugnantia prohibitionis, exinde deduci posset: quia odium boni alicujus hominis repugnat charitati; sed non odium mali; idq; ideo, quia charitas non vult improporari objecto actum, hinc si objectum sit malum, non vult illud amari, sed odio haberi. Retinenda tamen ratio S. Thomæ, quia vindicta est actio honesta, debet ergo honestum formale habere, honestum autem formale non est optare malo malum; quia malum est; cum hoc ipsum formale, sit commune, etiam cæteroqui prohibito odio. Deinde, quia attendendo ad rationem dubitandi, & sifteretur in malo, quâ malum est, ut supponitur, & non sifteretur: quia vellet illud malum non utcunque, sed quia amor malo non debetur, adeoque non sistendo præcisè in ratione mali.

* K 3

PRÆ-

PRÆMITTO 2. *Vindicationem esse specialem virtutem.* Ratio ex S. Thoma est, ibidem. Articulo 2. *Aptitudo ad virtutem inest nobis à natura, licet complementum virtutis sit per assuetudinem, vel per aliquam aliam causam. Unde patet, quod virtutes perficiant nos ad prosequendum debito modo, inclinationes naturales, quæ pertinent ad jus naturale.* Et ideo ad quamlibet inclinationem naturalem determinatam, ordinatur aliqua virtus specialis. *Est autem quadam specialis inclinatio naturæ ad removendum nocumentum. Unde & animalibus datur vis irascibilis, separatim à concupiscibili. Repellit autem homo nocumentum per hoc, quod se defendit ab injuriis, hoc autem pertinet ad vindicationem.*

Hoc principium, quod quando est specialis inclinatio naturalis sit etiam specialis virtus, alibi probatur. Nunc etiam hoc addi potest, quod natura non multiplicet entia sine necessitate, multiplicaret autem, si data inclinatione naturali ad defendendum sese à nocumento, non daretur virtus specialis defensiva: esset enim illa inclinatio perfectibilis, & non haberet perfectivum sui, virtutem; consequenter otiosa & sine necessitate esset illa perfectibilitas.

PRÆMITTO 3. *Vindicationem posse nullo modo spectare ad justitiam:* quia possumus sola philanthia moveri ad appetitum vindictæ.

PRÆMITTO 4. *Posse etiam vindictam revocari ad justitiam, licet non sit rigorosè justitia.* Quod possit revocari ad justitiam.

RATIO est. Tum quia. S. Thomas cit. a. 1. ponit vindictivam partem justitiæ. Tum quia. potest dari jus ad ponendam vindictam in gubernante, potest item poni ab eodem æqualitas pœnæ cum delicto. Ergo, vel ex his duobus, poterit revocari vindicta, ad justitiam. Tum quia. Cum Aristotele Ethici appellant judicem jus, seu justitiam animatam. Ergo, & actus illius, quæ tales, erunt vitalis justitia, inter quos actus, primum locum occupat vindictio.

Quod autem vindictio non sit rigorosa justitia.

RATIO est. Tum quia. Non respondet ei debitum justitiale, hinc non facit injustitiam judicis reus, si se subducatur judici. Tum quia. Ubi est rigorosa justitia, tunc respectu illius, cui illa præstatur, habetur jus, & in præstante debitum. Jam autem non habetur jus in reo ad pœnam, quæ illi à judice exhibetur. Tum quia. Obligatio gravans judicem, est per ordinem ad communitatem, à qua ille non habet perfectam alteritatem, consequenter nec intercedet illic, justitia rigorosa.

PRÆMITTO 5. *Secundum aliquas considerabiles, vindictivam revocari, & ad commutativam & ad distributivam.* Ad commutativam quidem; quia Princeps aut judex ex contractu cum Republ. tenetur punire delicta, & secun-

dum hanc rationem contractus, revocabitur ad commutativam, & ad hoc respexit S. Thomas hic q. 108. a. 2. ad 1. pertinet autem etiam ad distributivam: quia pœna est per modum oneris, onera autem distributiva etiam claudit; habetque se ita vindictiva in irrogatione pœnæ, ut distributiva in collatione honoris.

Cum hoc tamen stat, ut habeat adhuc proprium suum formale vindictiva: nempe honestatem æqualitatis ponendæ pœnæ ad delicti conditionem, ex qua postea æqualitate, pullulat bonum commune pacis, privatorum &c.

DICES 1. ex Esparza q. 21. Vindictiva habet hoc ex genere suo, ut non tam ordinetur in utilitatem ejus, circa quem exercetur, quam in utilitatem aliorum: nam reus ratione delicti comparatur jumentis insipientibus. Cumque homo ob dignitatem naturæ rationalis, hoc habeat proprium, ut sit & ametur ratione sui, utque ordinentur ad ipsum & in ejus utilitatem, quæ circa ipsum aguntur, ratione peccati, ordinatur in bonum aliorum, ut bruta. Est autem de ratione particularis justitiæ strictè talis, maxime verò commutativæ, ut jus suum unicuique tribuat, suum utique suitate proprietatis. Et rursus de ratione hujus juris est, ut intersiat propriè utilitati subditi, cum tamen infligatur pœna delinquenti, licet prævideatur non esse profutura tunc, cum purè pœna est.

RESPONDETUR. Quod hæc ratio solum probet, vindictivam non esse rigorosè justitiam: quia non exercetur in utilitatem ejus, cui impenditur; ejus oppositum fit in aliis justitiis. Deinde parum refert, quod id fiat in aliis justitiis, rectè transfertur ad aliam, quando illud contingere oritur, ex generico prædicato justitiæ; jam autem non est hic conceptus genericus justitiæ, ut exhibeatur in utilitatem ejus, circa quem exercetur: cum ipsa respicientia utilitatis, præcisè non spectet ad justitiam: unde multi hanc respicientiam, referunt in vim gubernativam.

DICES 2. cum eodem. Etiam relatè ad Rempubl. non erit punitio actus commutativæ: quia dux militiæ etiam si paciscatur cum Republ. de ejus incolumitate, pugnat nihilominus per virtutem fortitudinis, & non per virtutem commutativæ. Ergo, & judex non faciet id per commutativam, sed per vindictivam.

RESPONDETUR. Etiam dux militiæ, licet pugnet elicitive per virtutem fortitudinis, nihilominus illos actus imperat commutativa, consequenter, etiam commutativæ intercedet tunc actus. Ergo, & judex per vindictivam puniendo, adhuc sub alia formalitate, faciet actum commutativæ comparatus ad Rempubl. Per hoc tamen non negatur, vindictivam habere etiam, ut dictum, speciale, suum motivum.

DICES

DICES 3. cum eodem. Punitio habet honestatem suam peculiarem independentem immediate & formaliter ab omni jure proprietatis, obligatioque judicis, quâ adstringitur Reipublicæ, solum efficit, ut per virtutem commutativæ imperet actum punitonis.

RESPONDETUR. Concedo totum. Sed inde non sequitur sub aliqua formalitate, non posse illam revocari ad commutativam.

DIFFICULTAS II.

De Regula vindicandi in Iudice.

Sensus tituli est: An Iudex debeat judicare secundum allegata & probata, idque, etiam si oppositum, norit verum. Est ergo in hoc difficultas, quaestionem facti applicant allegationes & probationes, notitia privata judicis, eaque certa, & evidens applicat aliter factum, quaritur ergo in formando iudicio seu conclusionem, debetne accommodare sese allegatis, ut dicat: Ergo est puniendus, an se debet accommodare suæ notitiæ, ut inferat conclusionem. Ergo, non est puniendus.

Divisi sunt in hoc puncto Auctores. Aliqui dicunt, quod debeat Iudex sequi propriam notitiam. Ita ex Iuristis Abbas, Martinus, Panor. mit. Oldendorpius apud Covarruvias. Ex Theologis Lyran. Ang. Sa. & alii. Oppositum S. Thomas hic q. 67. a. 2. 64. a. 6. ad 3. Cajet. Valent. Sylvester & alii. Medias Sententias refert plures Dicaft. d. 4. n. 8. Lugo autem d. 37. n. 15. cum sententiam hanc S. Thomæ valde esse probabilem docuisset, propter Auctoritatem S. Thomæ, tandem media via it; quod Iudex secundum allegata & probata, contra privatam certam in oppositum sententiam, non possit discernere in causis criminalibus, vel mutilationibus; possit in minoribus, quod etiam docuit Lessi. Navarrus, Konink.

DICENDUM EST. Probabilius esse, spectatara-tione, quod Iudex non possit damnare secundum allegata & probata, quem alias norit esse certa notitia innocentem.

PROBATUR 1. Si Iudex posset in tali casu damnare innocentem, falsificaretur universalis regula morum, quæ hoc ipso nec foret universalis, nec regula, si falsificaretur: quia regulæ tales, vel sunt principia moralia, lumine naturæ nota, vel proximè deducta: lumen autem naturale, & tales deductiones, supple certæ & evidentes, non possunt fallere, sequela probatur. Regula morum universalis est ad malitiam contrahendam, sufficit etiam indirectum voluntarium. Item non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Item concurrente duplici formalitate mala & bona, actio, secundum illas formalitates procedens non potest esse nisi mala, adeoque sequens debiliorem partem. Hæ autem regulæ falsifi-

cantur, si liceret innocentem dicto casu occidere: quia directum voluntarium, haberet satisfaciendi allegatis & probatis, indirectum autem voluntarium, occisionem innocentis, quem novit esse innocentem, advertitque, & tamen vellet damnari, idque ut dicunt oppositi, licitè. Secunda regula falsificaretur: quia fieret malum occidendo innocentem, ut eveniat bonum, observandi leges & allegata. Falsificaretur & tertia Regula: quia si quis æger appetat comedere carnes die veneris titulo sanitatis, vel retinendæ vitæ, ut si extremum fame scat, ex alia parte putet hoc, esse illicitum comedat tamen, verè talis peccabit mortaliter: quia inclinat voluntatem illo partiali motivo malo, quod non deberet sequi. In præsentem autem idem etiam contingeret; nam Iudex uteretur motivo bono, quod est servare leges, & simul malo, volendo innocentem occidere. Si ergo id faceret justè, tunc posset actio fieri justa, & tamen esset ejus unum motivum parziale honestum, & aliud parziale motivum inhonestum, quod fieri non potest, ex dictis circa Majorem assumptam.

PROBATUR 2. Argumento communi. Non potest licitè cognoscere quis eam, quam certò scit non esse suam, quamvis à iudice etiam Ecclesiastico, idque sub pena etiam excommunicationis, adjudicetur alicui, ut illa utatur tanquam sua. Ergo, nec potest licitè occidere innocentem, quem allegata & probata, docent esse nocentem.

RESPONDET 1. Sanch. Sicut licitum est cognoscere eam, quæ invincibiliter putatur sua, ita & licitè erit occidere eum, qui invincibiliter à iudice, tanquam publica persona, putatur esse nocens.

CONTRA. Quia nihil respondetur ad paritatem. Concedo esse licitum cognoscere eam, quæ putatur sua: nam in hoc nulla regula moralis falsificatur; imò agitur secundum illas; quæ tamen scitur certò, non esse sua, non potest cognosci, quamvis adjudicetur à iudice. Ergo, etiam, quamvis licitum sit occidere innocentem, qui invincibiliter putetur nocens, si tamen sciatur illum innocentem esse, quamvis in oppositum dentur allegata & probata, non poterit occidi.

RESPONDET 2. Turrianus. Nullum est jus, quod postulet copulam cum non sua: in præsentem autem casu, est jus, scilicet bonum publicum.

CONTRA. Nullum est jus in copulam cum non sua. Ergo, nec ullum jus, in vitam innocentis. Et quando adjudicatur non sua, idque ad usum sub pena excommunicationis, si est non obediendum, cum tamen sit publicum bonum obedire imperanti decreto. Ergo, nec in præsentem, bono publico obediri debet.

RESPONDET 3. Idem. Probabilem esse sententiam, quod Iudex possit secundum allegata & probata discernere, non est autem pro-

babile, quod possit secundum allegata & probata uti non sua.

CONTRA. Quia hic non queritur de auctoritate, nec taxatur opposita sententia, redibitque paritas: Non est probabile quod liceat casus antecedentis. Ergo, probabilius saltem est, non licere casum consequentis.

RESPONDEBIS 4. Non est potestas ulla Reipubl. ad dandum jus in non suam: quia hoc jus est ex mutua traditione, quæ tunc non habetur. Jam autem est jus Reipubl. in vitam civium, quod jus, judici delegare potest in casu, quod id poscant allegata.

CONTRA. Non est potestas ulla Reipubl. ad dandum jus in non suam: quia ratio suæ, requirit traditionem, quæ non habetur, quamvis dentur allegata & probata traditionis. Ergo, etiam non est potestas ulla Reipubl. ad dandum jus in innocentem: quia ratio pœnæ requirit nocentem, quæ nocentia non habetur, quamvis dentur allegata & probata nocentia.

RESPONDEBIS 5. Negando Antecedens, quod negarunt apud Sanch. L. 2. de Matrim. d. 39. Mgr. Hugo, Medina, Sepulbeda, Hostien. Perez.

CONTRA. Tum quia. Ut urget Sanch. oppositum est decretum Cap. *Inquisitioni de sententia excommunic.* Tum quia. Verè tunc esset fornicatio, & tamen liceret, quod est absurdum. Tum quia. Censuratur hæc sententia, à Sanch. quidem, quod sit falsissima & in fide periculosa: erroneam appellat Corduba. falsam S. Thom. & Durandus.

PROBATUR 3. Tum quia. Si innocentem licitum esset ob allegata & probata ad verba, occidere, licitum id esset: quia ita permittit judici Respublica. sed non permittit: quia hoc tantum potest permittere, quod ipsa potest facere: nomine enim illius facit iudex, sed si sciret Respub. illum innocentem, non posset illum occidere secundum Leges, quia Respub. nullas leges, vel tulit vel ferre potest in eum, quem scit esse innocentem: quia id esset contra leges naturæ, de servando innocente. Tum quia, intentio Legislatorum est, ut servetur innocens, damnetur nocens, cui intentioni in præsentem non satisfaceret. Tum quia. Ideo adhibenda sunt allegata & probata, ut formetur sententia iustè, sed in præsentem non potest formari sententia iustè: quod ipsum probatur, quando non potest ferri sententia prudenter, non potest ferri iustè: quia prudentia, est universalis directrix, nec operatur quisque honestè seu iustè, nisi operando secundum regulas agendi, hæc autem regula est prudentia, sed dicto casu non potest ferri sententia illa prudenter: quia nemo etiam probabiliter persuadere sibi potest rem fuisse, idque prædicè, si certo & evidenter illi constet non fuisse.

Solvuntur Argumenta in oppositum.

OBJICITUR 1. Ab Auctoritate prima sit Deut. 17. Secunda ex c. Pastor. Paragrapho. Quia verò Tertia Ambrosii, serm. 20. in Psal. 118. Quarta cit. S. Thomæ. Quinta Juramenti Polonorum iudicum, formula quam ita habet Herburtus, verbo Juramentum. Ego N. iuro, quia iustè secundum Deum, jus scriptum, equitatem & partium controversias iudicabo &c. &c. sic me Deus adjuvet; & hæc Sancta Crux.

RESPONDETUR. Primam Auctoritatem, negativum facere sensum; nemo damnetur, si non adsint duo ad minimum testes. Non facere autem sensum positivum; damnetur semper si adsint. Secunda, sicut & S. Thomæ quarta, facit probabilem oppositam sententiam ad quod etiam se reflexit phrasis Conclusionis. S. Thomæ, Auctoritas ad maximum, sic explicari posset, quod velit, si noscat veritatem, h. e. obiectum quocumque modo iudex, possit sequi allegata, nihil enim agit de veritate, quæ noscatur certò & evidenter: Si enim non noscatur oppositum certò & evidenter adhuc non deiciuntur allegata & probata à ratione probabilium, deiciuntur autem, si certò & evidenter sciatur oppositum. Ambr. nihil agit de occisione innocentis, qui scitur certò innocens, sed solum vult, ne iudex secundum affectum & proprium placitum iudicet, adhucque secundum merita causæ iudicet, si illi de innocentia constet. Idemque solum, vult forma Juramenti Polonorum iudicum; & indubiè censetur iudicare secundum Deum, si pro innocenti iudicet, quia hoc ipse Deus per lumen intellectus dicat, ut eripiat innocentem de manu fortium, fortitudine allegatorum & probatorum. Hinc in verbis juramenti, prius ponitur æquitas, postea allegata, quod etiam ipsa debeant esse, secundum æquitatem, meminit tamen formula juramenti allegatorum ut, sicut dixi, non iudicetur merè ad placitum.

OBJICIT 2. Valen. Iudex non potest censeri rectè facere aliquid ex suo officio, nisi etiam communitas censeri possit facere & approbare: hoc enim est iudicem esse publicam personam, cum sit quasi ipsa communitas. Sed si iudex postposita testificatione publica, ferat aliquam sententiam, non potest tunc censeri communitas id facere, aut approbare: nam scientia privata iudicis, non potest censeri scientia certa communitatis, cum sit scientia tantum unius partis, communitatis, quæ idcirco facilius potest falli, quam plures.

RESPONDETUR. Sub allata Majori, posse pro nobis subsumi minorem. Sed communitas non vult occidi, quem scit esse innocentem. Ergo. Directè dici potest, quod scientia privata iudicis, posset censeri moraliter, vel æquivalenter scientia communitatis, quia ipse iudex est moraliter ratione officii communitas; licet non possit

possit illa notitia censerī formaliter notitia communitatis. Falsūque est posse falli facilius evidenter nocentem, quā plures, quorum allegatio & probatio, deicitur ab opposita evidētia, in statum suspicionum & falsitatum. Dicunt alii, scientiam illam iudicis habere se per modum testimonii, cui quia evidenti magis deferendum quā pluribus inevidentibus: nam etiam Regio testimonio plus defertur, quā simplicium v.g. duorum militum. Addo. Quod vices communitatis non debeat subire iudex in sciendo probationem facti, sed debet subire in iudicando, quod ipsum exequetur, quantumvis pro innocenti sententiet.

OBJICIT 3. Dicat. Homo in iudicando non debet uti ea scientia, cuius usu, juxta mores hominum, aperiretur via, infinitis fraudibus, talis autem est privata scientia.

RESPONDETUR. Privatam notitiam certam, & evidētem, non aperire viam fraudibus; sicut nec aperuit Danieli contra duorum allegata senum disceptanti. Nec obest, quod præterit possit illa scientia: nam exinde non sequitur adhiberi eam non debere: quia possunt adhiberi allegationes falsæ, imò & iuramenta, & tamen adhibentur. Sufficit ergo quod ex natura rei, illud, quod adhibetur, veritatem manifestet, quidquid sit, quod illa aliquis abutatur.

OBJICITUR 4. a Pari.

PRIMA PARITAS est. Licitum est explodere in turrim, quamvis sciatur ibi non hostes tantum, sed & cives occidendos. Ergo, & in presenti, licitum erit innocentem damnari.

RESPONDET LUGO. Ibi non intendi directè occisionem innocentis, sed arcis hostilis expugnationem. *Hæc Responsio*

NON SATISFACIT. Quia dicerent oppositi, tunc iudicem indirectè velle occisionem innocentis, directè autem observantiam legis, & allegatorum, quæ tenere debent. Hinc DISPARITAS sit, quia quo casu manet jus Reip. ut titulo boni communis exigat vitam, quamvis sciatur illi esse cives & servandi, & quando manet obligatio in innocentibus ad prodigendam pro sua parte vitam, non apparet unde jam evadat, illicita illa actio. Jam autem non manet in Reipubl. sciente, quod hic sit innocens; jus occidendi eundem. Deinde, in casu Antecedentis non est legitima ratio, nosti me esse civem & servandum, noli explodere: quia posset Resp. replicare: quia estis cives, debetis hæc ferre. Est autem legitima ratio. Nosti Reipubl. me esse innocentem, non me punias: quia evacuativum debiti pænæ, est innocentia, non est autem evacuativa, in casu, ut dixi, Antecedentis. Iudex autem debet id facere, quod faceret, si sciret communitas.

SECUNDA PARITAS est. Qui novit scientia privata, quod delatus, sit nocens, si tamen allegata probent illum esse innocentem, non potest

illum damnare. Ergo, è converso, nec absolvere.

RESPONDETUR. Aliquos negare Antecedens. Sed disparitas sit, quia de non damnando innocente, est præceptum negativum, adeoque debet semper impleri. Hoc autem quod est damnare nocentem, est præceptum affirmativum, quod non semper obligat, si cætera non sint paria. In presenti autem non sunt cætera paria: quia lex clementiæ, fundata in natura, dicat: bonum esse, etiam nocenti parcere, si fieri commodè possit. Commodè autem fieri potest, ut pænâ publica, non irrogetur pro delicto privato.

TERTIA PARITAS. Iudex potest cogere debitorem ad solvendum, quando ipse privatim, novit esse debitorem: quamvis non possit hoc in iudicio probari. Ergo, etiam potest cogere ad solvendam pænâ, si noscat privatim nocentem.

RESPONDETUR. Disparitatem esse. Quia in casu Antecedentis non agitur contra innocentem pænâ, quod ipsum natura verat, agitur autem in casu Consequentis.

OBJICITUR 5. Ratio S. Thom. Iudex est persona publica. Ergo, debet iudicare secundum scientiam publicam.

RESPONDETUR, esse illic scientiam publicam æquivalenter, non autem formaliter.

INSTABIS. Saltem potest iudex sequi opinionem probabilem, probabile autem est, quod dicunt allegata & probata publica.

RESPONDETUR. Contra certam notitiam physicam rei, non potest in oppositum etiam probabilitas haberi: quomodo enim est probabile, quod hoc fecerit; cum norim certò physicè, illum non fecisse.

DIFFICULTAS III.

Notantur quedam.

NOTO 1. In omni iudicio, tres convenire ad formandum Syllogismum requisitum, ad sententiandum. Primò, venit Reipubl. vel Princeps Legislator, formatque Majorem, hoc est, leges & dictamina iudicandi. Secundò venit auctor facti, qui ponit Minorem, acceduntque allegata & probata, quæ non ponunt factum, sed applicant: ad eum modum, quo faciunt motiva credibilitatis, circa credenda. Tertiò accedit iudex, qui sententiam formando, ponit Conclusionem.

NOTO 2. Sententia iudicis est Conclusio practica, in ordine ad puniendum, vel liberandum, gravandum vel eximendum: accepto enim quocunque argumento practico, quod in illo est Conclusio, hoc in iudice est sententia. Et si iudex syllogisticè procederet, sententia illius Conclusionem constitueret. Quod ipsum in hoc

R. P.
H. M. L. O. D.
a. 10. w. s. k. i.
Tom. 3. ei. 4.
D. VI
6

in hoc resolvitur: quia Conclusio definitivè est illatio deducta ex præmissis; cum ergo sententia iudicis, sit verè illatio ex præmissis, hoc ipso illa illatio, erit Conclusio, sententiaque iudicis.

Porro præmissæ, ex quibus deducitur hæc Conclusio, necessariò sunt duæ. Prima quidem, quæ est una ex primis principiis iudicandi: quia vero omne principium est universale, etiam præmissa illa, erit universalis. Unde habitus iudicandi, est habitus quasi Conclusionum, habitus autem legum, est habitus intellectus seu principiorum iudicandi, altera autem præmissa, semper est singularis: quia est de facto, facta autem, singularia sunt: hinc in sententia iudicis deducetur etiam Conclusio singularis: quia hæc debet sequi debiliorem partem. Iudexque non convenitur, quâ iudex, ad decidenda universalia, sed ad decidendum de particulari. Dixi, quâ iudex quia quâ Consultor, vel Legislator potest in sua sententia formare Majorem, casu, quo sua illatio debeat imposterum habere vim legis, ingredique habitum primorum principiorum iudicandi.

NOTO 3. Superiori difficultate quæsitum esse, comparando allegata & probata, quæ ad

Minorem revocantur, cum noticia iudicis, quidnam debeat sequi iudex? Nunc aliquid dicendum de Majori judiciali, quæ est ex legibus, comparando scilicet legem ab una, ab altera autem parte allegata & probata, debetne iudex legem sequi, an allegata & probata? Ad quod cum distinctione responderi posset, quòd si lex sit naturalis, aut scripta, interpretans naturalem, debet iudex legem sequi, quia alias operaretur dissona ad naturam intellectualem, dictamina ejus non sequendo. Si autem sit lex contraria naturæ: quia ea non est lex, utpote injusta, sequi eam non debet. Casu autem, quo vel nulla sit lex, vel emergat casus cum talibus circumstantiis non prævisus, iudicabit iudex secundum allegata & probata: quia adhuc iudicabit secundum legem: primam enim vim legis habet mens Legislatoris, quam allegatæ rationes ostendunt. Casu autem quo iudex sit ipse supremus Princeps vel Legislator, & non extet lex, decernat ut voluerit cum hac limitatione, ut decernat secundum legem naturæ: quia alias hoc non esset decernere prudenter, & secundum potestatem, quam habet: nam hæc illi non datur, ut nitimpune possit, contra lumen rationis.

DISPUTATIO V.

De Opposita Justitiæ, Injustitiæ.

Opposita, ut alibi, sic & in præsentia; ultimum in consideratione locum habent.

QUÆSTIO I.

De Injustitiæ secundum se.

Percensenda hîc primum est ipsa Doctrina Arist. & S. Thomæ.

PONIT 1. Arist. lib. 5. Eth. c. 1. talem doctrinam. *Neque enim, inquit, in scientiis, facultatibus & in habitibus idem est modus: Nam facultas, & scientia eadem cum sit, esse contrariorum videtur, habitus autem contrarius, contrariorum nullo modo esse potest, v. g. ex sanitate contraria minime aguntur, sed salubria tantummodo quippe eum sanè quempiam incedere dicamus, cum ita incedit, ut sanus.* Sensus doctrinæ est. Scientiæ extenduntur etiam ad contraria, unde est illud, quod, contrariorum eadem sit scientia. Sed bonæ animi vel corporis habitudines, seu virtutes non extenduntur ad contraria, sicut sanitas non extenditur ad ægritudinem, adeoque nec habitus justitiæ extendetur ad injustitiam.

Hæc doctrina Aristotelis in hoc habet difficultatem: quia in hac habitudine ad contraria,

videntur æqualiter se habere scientia, & virtus, seu habitus, ut loquitur Aristoteles: nam sicut scientia non elicit actus erroris, versatur tamen circa errorem, tanquam circa aliquid fugiendum, oppositaque objecti attingit, ad habendam completam notitiam objecti, quod per se respicit: ita etiam virtus versatur circa oppositum vitium per actus fugæ, nec habetur completa ratio virtutis, ex solis actibus prosecutionis, sed & in actibus fugæ. Et sicut quamvis ipse error elicitus, facilitasque errandi contracta, non complet scientiam, sed illam tollit; ita etiam vitium elicitum, facilitasque eliciendi contracta, non complet virtutem, sed longè diversum, & oppositum habitum constituit.

Quod attinet ad hanc rationem dubitandi, dici hoc potest, quod non in hoc comparet, dicta extrema Arist. quasi non convenient in hoc habitus & scientia, quod ista fugiat errorem, ille injuriam; quod hæc non eliciat errorem, & ille injuriam; in hoc enim simulantur sibi; sed quia contraria pertinent ad eandem potentiam, sicut (inquit, S. Thomas in Com. hujus loci) *album & nigrum ad visum, & ad eandem scientiam, sicut sanum*